

Lempäälän kunnan luonnon monimuotoisuusohjelman luonnoksen tavoitteet ja toimenpiteet

Vuonna 2021 tehdyssä valtuusaloitteessa Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi Lempäälässä esitettiin, että Lempäälän kunta laatii ohjelman, joka sisältää tavoitteet ja toimenpiteet luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi. Luonnon monimuotoisuusohjelma vastaa tähän aloitteeseen ja toteuttaa samalla Lempäälä 2030 -kuntastrategian kirjausta luonnon monimuotoisuuden vaalimisesta. Ohjelma pohjautuu edellä mainittujen lisäksi voimassa olevaan lainsäädäntöön sekä alueellisiin ja kansallisiin strategioihin ja ohjelmiin. Tärkeimpiä näistä ovat luonnonsuojelulaki (9/2023) sekä Pirkanmaan luonnon monimuotoisuusohjelma ja kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian luonnos. Ohjelmaa on valmisteltu yhteistyössä kunnan talous- ja taajamametsänhoitosuunnitelmien päivityksen kanssa ja sen toteuttaminen tukee Lempäälän hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista.

Lempäälän kunnan ensimmäinen lumo-ohjelmakausi kestää vuodet 2024–2031. Ohjelman myötä kunnan tekemää luontotyötä kehitetään siten, että se täyttää tavoitteelliseen luontotyöhön pyrkiville kunnille perustetun Luontoviisaat kunnat -verkoston kriteerit. Näillä tarkoitetaan luontokadon hillintätoimia ja linjauksia, joilla kunta sitoutuu vähentämään toimintansa luontoa heikentäviä vaikutuksia ja edistämään luonnon monimuotoisuutta. Verkostoon liittyminen vaatii erillisen päätöksen, jonka tekee kunnanvaltuusto, kunnanhallitus tai muu vastaavaa toimivaltaa käyttävän taho.

Ohjelman valmistelusta on vastannut kunnan ympäristönsuojelu ja sitä on tehty yhteistyössä muiden tehtäväalueiden kanssa. Valmistelun aikana on osallistettu henkilöstön lisäksi luottamushenkilöitä, kuntalaisia ja muita sidosryhmiä. Kuntalaisilta on kerätty tietoa arvokkaista luontokohteista luontokohdekyselyllä ja ideoita luonnon monimuotoisuuden edistämisestä ympäristönsuojelun edistämissuunnitelman päivityksen yhteydessä, jolloin kuultiin myös paikallisia yhdistyksiä ja yrityksiä. Kunnassa tehtävästä luontotyöstä kerättiin tietoa henkilöstöltä. Ohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä valmisteltiin työpajassa, johon osallistui henkilöstöä, luottamushenkilöitä sekä paikallisten yhdistysten ja Lempäälän lukion Ilmastotureiden edustajia. Tavoitteiden ja toimenpiteiden asettelussa on huomioitu Lempäälän luonnonolot ja luonnon erityispiirteet.

Ohjelmassa esitetyt toimenpiteet kohdistuvat kunnan toimintaan ja niitä tehdään kunnan omistamilla alueilla. Kuntalaisia, paikallisia yhdistyksiä ja yrityksiä sekä yksityisiä maanomistajia kannustetaan osallistumaan vapaaehtoisesti luontotyöhön neuvonnan, viestinnän ja osallistamisen keinoin.

Luonnon monimuotoisuusohjelmaa käsitellään yhdyskuntalautakunnassa joulukuussa 2023.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Lempäälän kunnan luonnon monimuotoisuusohjelman tavoitteet ja niihin liittyvät teemat ovat:

1. Viherverkoston vahvistaminen

- 1.1. Luonnonsuojelualueet ovat tärkeä osa viherverkostoa
- 1.2. Maankäytön suunnittelussa huomioidaan luonnon monimuotoisuus ja viherverkostot
- 1.3. Ekologinen kompensatio kuuluu keinovalikoimaan

2. Luonnon monimuotoisuuden vaaliminen

- 2.1. Metsien hoito tukee luonnon monimuotoisuutta
- 2.2. Viher- ja katualueiden suunnittelu ja hoito edistää luonnon monimuotoisuutta
- 2.3. Perinnebiotoopit uhanalaisten lajien elinympäristöinä on turvattu
- 2.4. Haitallisia vieraslajeja torjutaan suunnitelmallisesti

3. Rantaluonnon ja vesistöjen tilan edistäminen

- 3.1. Monimuotoinen rantaluonto tukee vesiensuojelua
- 3.2. Vesistöjen tilaa parannetaan kuormitusta pienentämällä ja seurannalla

4. Kuntalaisten luontosuhteen tukeminen

- 4.1. Luontokasvatus vahvistaa luontosuhdetta
- 4.2. Luontotyötä tehdään yhdessä
- 4.3. Virkistysalueet ylläpitävät luontosuhdetta
- 4.4. Luontoviestintä on monipuolista

5. Luontotiedon hallinnan kehittäminen

- 5.1. Päätöksenteon tukena oleva luontotieto on ajantasaista
- 5.2. Luontotieto on saatavilla

Toimenpiteiden yhteydessä esitettyjen vastuu- ja yhteistyötahojen lyhenteet:

ENI-työryhmä	energia- ja ilmastotyöryhmä	RATI	tilat ja rakennuttaminen
INF	infrapalvelut	TMP	tontti- ja mittauspalvelut
LIP	liikuntapalvelut	YP	yhteisöpalvelut
MKS	maankäytön suunnittelu	YSU	ympäristönsuojelu
MSP	maaseutupalvelut	VAK	varhaiskasvatus
NUP	nuorisopalvelut	LEK	Lekitek Oy
OPE	opetuspalvelut	LV	Lempäälän Vesi Oy
RAK	rakennusvalvonta		

Tavoite 1. Viherverkostojen vahvistaminen

Viherverkostot muodostuvat luontoalueista sekä ihmisen rakentamista viheralueista ja näiden välisistä yhteyksistä. Toimivat viherverkostot ylläpitävät lajiston monimuotoisuutta ja mahdollistavat eliöiden siirtymisen elinympäristöalasta toiseen. Populaatioiden ja niiden geneettisen monimuotoisuuden säilymisen kannalta juuri elinympäristöalajakujen kytkytyneisyys on tärkeää. Perinnöllinen vaihtelu auttaa lajeja sopeutumaan ilmastomuutoksen tuomiin haasteisiin.

Viherverkostot ovat tärkeitä myös ekosysteemipalveluiden säilymiselle ja siten ihmisten hyvinvoinnille. Luonnon tarjoamat virkistysmahdollisuudet ovat näkyvä esimerkki viherverkostoihin liittyvistä ekosysteemipalveluista. Monet muut, kuten hulevesien pidätyminen tai ilman puhdistuminen, havaitaan yleensä vasta kun niissä on ongelmia. Virkistyskäyttö edistää ihmisten hyvinvointia, mutta vaikutukset luontoon voivat olla negatiivisia. Ihmistoiminta voi aiheuttaa suoraa häiriötä viherverkostojen toiminnalle sekä esimerkiksi kasvillisuuden kulumisen kautta vähentää sen laatua elinympäristönä.

1.1 Luonnonsuojelualueet ovat tärkeä osa viherverkostoa

Kattava suojelualueverkosto edistää viherverkostojen säilymistä. Lempäälässä on luonnonsuojelualueita yhteensä 405 ha, mikä vastaa 1,3 % kunnan pinta-alasta. Kunnan omistuksesta olevista alueista on suojeltu noin 2,5 % ja kunnan metsistä noin 3,8 %. Suojelualueisiin kuuluu Natura 2000 -alueita, yksityisiä suojelualueita, luontotyyppien suojelurajauksia sekä Metsähallituksen päätöksellä suojeltuja metsiä. Suojelupinta-alan lisäämiseksi kunnan omistuksessa olevien metsäalueiden suojelupotentiaali selvitetään. Soveltuvien alueiden suojelua esimerkiksi METSO-ohjelman kautta tarkastellaan erillisessä luonnonsuojeluohjelmassa. Suojeltujen alueiden luontoarvojen säilyminen taataan ajantasaisilla hoito- ja käyttösuunnitelmissa. Yksityisiä maanomistajia kannustetaan vapaaehtoiseen suojeluun neuvonnan ja viestinnän avulla.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
1.1.1 Selvitetään kunnan metsien suojelupotentiaali	Inventoidut alueet (ha)	YSU (INF)
1.1.2 Laaditaan luonnonsuojeluohjelma	Ohjelma	YSU (INF, MKS, TMP)
1.1.3 Laaditaan tai päivitetään suojeltujen alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat	Suunnitelmat (kpl)	YSU-INF
1.1.4 Neuvotaan yksityisiä maanomistajia vapaaehtoisessa suojelussa	Viestintätoimet / tapahtumat (kpl)	YSU

1.2 Maankäytön suunnittelussa huomioidaan luonnon monimuotoisuus ja viherverkostot

Tiivis yhdyskuntarakenne auttaa sopeutumaan ilmastomuutokseen, mutta samalla korostuu luonnon monimuotoisuuden ja viherverkostojen säilyttämisen merkitys. Maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999) perustuvan maankäytön suunnittelun tavoitteena on luoda edellytykset toimivalle elinympäristölle erilaisia tarpeita ja arvoja yhteensovittaen. Kuntarajat ylittävien viherverkostojen kehittämiseen tarvitaan laajempaa seudullista yhteistyötä, jota toteutetaan Tampereen kaupunkiseudun kanssa (mm. Kestävä siirtymä 2040 -ohjelma). Yleis- ja asemakaavoituksessa huomioidaan maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) mukaisesti luonnonmonimuotoisuus ja virkistyskäyttö. Kaavoitusta varten tehdään luontoselvityksiä, jotka auttavat turvaamaan ja säilyttämään arvokkaat luontokohteet ja -alueet. Taajama-alueiden viheralueita säilyttämällä turvataan viherverkostojen ohella kuntalaisten mahdollisuus hyödyntää lähiluontokohteita.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
1.2.1 Huomioidaan viherverkostojen säilyminen osana maankäytön ja kaavoituksen suunnitteluprosessia seudullisen strategian mukaisesti	Metsäekologisen verkoston määrittäminen	MKS
1.2.2 Laaditaan kaavoitusprosessien yhteydessä tarvittavat luontoselvitykset ja tehdään kaavoihin luontoarvoihin liittyvät merkinnät	Huomioiminen kaavoissa	MKS
1.2.3 Säilytetään taajama-alueilla riittävästi viheralueita, joita ylläpidetään ja kehitetään viherverkostojen sekä kunta-laisten ulkoilu- ja luontopalvelujen turvaamiseksi	Hyte-indikaattori etäisyys viheralueeseen	MKS-INF

1.3 Ekologinen kompensatio kuuluu keinovalikoimaan

Maankäytön suunnittelun keinoilla luonnolle aiheutettu haitta pyritään ensisijaisesti välttämään tai lieventämään. Kehittyvässä kunnassa tulee väistämättä eteen tilanteita, jolloin on tarpeen tarkastella ekologisen kompensaaion mahdollisuutta. Se on vapaaehtoisuuteen perustuva toimintamalli, jossa luonnolle aiheutettu haitta hyvitetään toisaalla. Hyvityksen tekee ja maksaa heikennyksen aiheuttaja. Ekologinen kompensatio on yksi työkalu luonnonsuojelun keinovalikoimassa ja siitä säädetään luonnonsuojelulaisissa (9/2023). Pilotoinnilla luodaan kunnalle toimintamalli menetelmän hyödyntämiseen tilanteissa, joissa luontohaittaa ei voida välttää tai lieventää. Ekologisen kompensaaion toteuttaminen edellyttää maankäytön ulkopuolelle rajattuja alueita, joilla hyvitystoimenpiteitä tehdään. Hyvityspankilla tarkoitetaan joukkoa alueita, joista on tunnistettu kompensointiin soveltuvia luontoarvoja. Hyvitystoimenpiteet perustuvat hyvityssuunnitelmaan, jossa on esitetty alueen alkuperäiset luontoarvot sekä tietoa hyvitystoimenpiteistä ja niiden tavoitteista. Mitä aikaisemmin hyvitys on aloitettu, sen luotettavampaa vaikutusten todentaminen heikennyksen hetkellä on.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
1.3.1 Kerrytetään ekologisen kompensaaion hyvityspankkia	Hyvityspankki (ha)	YSU (INF, MKS, TMP)
1.3.2 Pilotoidaan ekologisen kompensaaion hanke	Toteutunut hanke	YSU (INF, MKS, TMP)

Tavoite 2. Luonnon monimuotoisuuden vaaliminen

Luonnonsuojelulain (9/2023) 11 § mukaan kuntien tulee edistää luonnon monimuotoisuuden ja maiseman suojelua alueellaan. Suomessa tässä riittää tehtävää, sillä joka 9. eliölaji ja joka toinen luontotyyppi on arvioitu uhanalaiseksi eli niillä on kohonnut riski hävitä luonnosta. Toimenpiteet luontokadon pysäyttämiseksi eivät ole olleet riittäviä, sillä uhanalaisten lajien määrä on kasvanut 1,4 %-yksiköllä edellisestä arvioinnista. Toimien tehostamista tarvitaan maankäytön suunnittelussa ja alueiden suojelussa, mutta myös aktiivisissa hoitotoimenpiteissä. Luonnon monimuotoisuusohjelmassa nämä toimenpiteet on jaettu metsien, viheralueiden ja perinnebiotooppien hoitotoimenpiteisiin sekä vieraslajien hallintaan.

2.1 Metsien hoito tukee luonnon monimuotoisuutta

Sekä metsäisten luontotyyppien pinta-alat että niiden luontaiset ominaispiirteet ovat vähentyneet. Metsäluontotyypeistä 76 % on arvioitu uhanalaisiksi ja uhanalaisista lajeista yli kolmannes elää ensisijaisesti metsissä. Uhanalaisuuden taustalla on useita syitä, kuten lahoppuun ja järeiden puiden vähentyminen, uudistamis- ja hoitotoimet, umpeenkasvu ja puulajisuhteiden muutokset. Talousmetsissä luontotyyppien laatua voidaan parantaa metsän luontaisia rakenteita ja kehityskulkua mukailevalla hoidolla. Kunnan talousmetsiä hoidetaan FSC-sertifikaatin edellyttämällä tavalla. Talous- ja taajamametsien metsänhoitosuunnitelmissa on esitetty metsäkuvioille soveltuvia hoitotoimenpiteitä, joilla edistetään luonnon monimuotoisuuden säilymistä.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
2.1.1 Huomioidaan metsien hoitotoimenpiteissä luonnon monimuotoisuus talous- ja taajamametsänhoitosuunnitelmien mukaisesti	Yhteispalaverit (kpl)	INF (YSU, MKS, RAK)
2.1.2 Lisätään lahoppuun määrää aktiivisesti metsissä	Kohteet (kpl)	INF
2.1.3 Poistetaan puuvartisia vieraslajeja metsänhoidon yhteydessä	Kohteet (kpl)	INF

2.2 Viher- ja katualueiden suunnittelu ja hoito edistää luonnon monimuotoisuutta

Rakennetussa ympäristössä ihmisen muovaamat viheralueet ovat tärkeitä elinympäristöjä monille lajeille. Erityisesti perinnebiotooppien vähentymisestä kärsineet lajit hyötyvät joutomaiden ja pientareiden kaltaisista uuselinympäristöistä. Luonnon monimuotoisuutta voidaan lisätä rakennetussa ympäristössä huomioimalla se jo suunnitteluvaiheessa sekä ottamalla käyttöön uusia menetelmiä, jotka paitsi lisäävät luonnon monimuotoisuutta, myös säästävät resursseja ja pienentävät ilmastovaikutuksia. Uuselinympäristöjen hoidolla edistetään lajiston monimuotoisuutta ja niitä voidaan tarkoituksella perustaa soveltuville kohteille. Luonnonsuojelulaissa (9/2023) on säädetty luonnonmuodostumien suojelusta kauneuden, harvinaisuuden tai maisemallisen merkityksen vuoksi ja nämä voivat osaltaan edistää myös monimuotoisuutta.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
2.2.1 Suunnitellaan viheralueet luonnon monimuotoisuusnäkökulmat huomioiden	Suunnitelmat (kpl)	INF
2.2.2 Otetaan käyttöön uusia luonnon monimuotoisuutta tukevia menetelmiä viher- ja katualueiden hoidossa	Uudet menetelmät (kpl)	INF
2.2.3 Tunnistetaan kunnan omistuksessa olevat uuselinympäristöt ja kehitetään niiden hoitoa	Tunnistetut kohteet (kpl)	YSU, INF
2.2.4 Tunnistetaan uusia luonnonmuistomerkkejä	Kartoitus	YSU

2.3 Perinnebiotoopit uhanalaisten lajien elinympäristöinä on turvattu

Perinnebiotoopit ovat perinteisen karjatalouden muovaamia elinympäristöjä, kuten ketoja, niittyjä, hakamaita ja metsälaitumia. Viimeisen 50 vuoden aikana niiden pinta-ala on vähentynyt 90 %. Kaikki perinnebiotooppien luontotyytit on arvioitu uhanalaisiksi. Suurimpia uhkatekijöitä ovat umpeenkasvu, rehevöityminen ja vieraslajit. Uhanalaisista lajeista noin neljännes elää ensisijaisesti perinnebiotoopeilla ja muissa ihmisen muuttamissa ympäristöissä. Perinnebiotooppien hoidossa olennaista on luontotyytille soveltuva ja tarkoituksenmukainen hoito, joka edistää luontotyytin erityispiirteiden ja lajiston säilymistä. Laidunnuksen avulla voidaan pitää alueita avoimia ja samalla torjua laiduneläimille maistuvia vieraslajeja. Yksityismaiden perinnebiotooppien hoitoa edistetään neuvonnan ja viestinnän keinoin.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
2.3.1 Tunnistetaan kunnan omistuksessa olevat perinnebiotoopit ja laaditaan niille hoitosuunnitelmat	Hoitosuunnitelmat (kpl)	YSU (INF)
2.3.2 Lisätään laidunnusta osana luonnonhoitoa ja vieraslajien torjuntaa	Uudet laidunalueet (kpl)	YSU (MSP)
2.3.3 Edistetään maaseudun luonnon monimuotoisuutta ja perinnebiotooppien hoitoa yksityisiä maanomistajia neuvomalla	Viestintätoimet/ tapahtumat (kpl)	MSP, YSU

2.4 Haitallisia vieraslajeja torjutaan suunnitelmallisesti

Vieraslajit ovat ihmisen vahingossa tai tarkoituksella luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle siirtämiä lajeja. Haitalliseksi katsotaan EU:n tai kansalliseen vieraslajiluetteloon kuuluvat lajit. Vieraslajilaisissa (1709/2015) on säädetty kiinteistön haltijan tai omistajan huolehtimisvelvollisuudesta, joka velvoittaa torjumaan haitallisia vieraslajeja ja rajoittamaan niiden leviämistä. Lempäälässä vieraslajihavainnot on tehty yli 50 vieraslajista, joista 14 on haitalliseksi luokiteltuja. Ilmastonmuutoksen on arvioitu lisäävän sekä vieraslajien määrää että niiden aiheuttamia vahinkoja. Hallintasuunnitelman avulla priorisoidaan vieraslajien torjuntatoimia kunnan kiinteistöillä eniten haittaa aiheuttaviin ja arvokkaita luontokohteita uhkaaviin esiintymiin. Resursseja lisätään hankkeistamalla vieraslajityötä. Neuvonnalla parannetaan kuntalaisten tietoisuutta vieraslajien leviämisestä ja niiden aiheuttamista haitoista sekä kannustetaan havaintojen ilmoittamiseen ja torjuntatoimiin.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
2.4.1 Laaditaan vieraslajien hallintasuunnitelma	Hallintasuunnitelma	YSU (INF, LEK, RATI)
2.4.2 Lisätään vieraslajien torjunnan resursseja hankkeistamalla vieraslajityötä	Toteutuneet hankkeet	YSU (INF)
2.4.3 Kehitetään vieraslajeihin liittyvää neuvontaa	Viestintätoimet/ tapahtumat (kpl)	YSU

Tavoite 3. Rantaluonnon ja vesistöjen tilan edistäminen

Rantaluonto ja vesistöt muodostavat merkittävän ekologisen kokonaisuuden. Vesistöt ovat tärkeä osa Lempäälän luontoa ja maisemaa, sillä kunnan pinta-alasta noin 13 % on vettä ja rantaviivaa on noin 184 kilometriä. Lempäälä kuuluu Kokemäenjoen vesistöalueeseen. Suurin osa järvistä on pienikokoisia, yli hehtaarin kokoisia järviä on 49. Vesistöjen ekologinen tila vaihtelee kunnan eri osissa. Pohjoisosassa vesistöt ovat pääsääntöisesti paremmassa kunnossa kuin eteläosassa.

3.1 Monimuotoinen rantaluonto tukee vesiensuojelua

Luonnontilaiset rantavyöhykkeet edistävät vesiensuojelua ja turvaavat monimuotoisuutta. Erityisesti pienvedet, kuten lammet, purot, norot, ojat ja lähteet, ovat herkkiä lähiympäristössä tapahtuvalle toiminnalle. Suurin osa niistä on arvioitu Etelä-Suomessa uhanalaisiksi. Lähteiden, purojen, norojen ja lampien lähiympäristöt kuuluvat metsälaila (1093/1996) suojeltuihin erityisen tärkeisiin elinympäristöihin. Arvokkaiden rantaluonto- ja pienvesikohteiden säilymisen edellytyksenä on, että ne on tunnistettu ja niistä on saatavilla riittävästi tietoa. Rantaluonnon tilan edistämiseen kohdistuvia resursseja lisätään hankkeistamalla hoitoa.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
3.1.1 Tunnistetaan arvokkaat rantaluonto- ja pienvesikohteet	Selvitys	YSU
3.1.2 Lisätään luonnon monimuotoisuutta rantaluontokohteilla hankkeistamalla hoitoa	Toteutuneet hankkeet	YSU

3.2 Vesistöjen tilaa parannetaan kuormitusta pienentämällä ja seurannalla

Hyväkuntoiset vesistöt toimivat laadukkaina elinympäristöinä ja ovat hyödynnettävissä virkistyskäyttöön. Vesistöjen tilan parantamiseen pyrittäessä olennaista on tähdätä valuma-alueitasoiseen tarkasteluun. Se, mitä valuma-alueella tapahtuu, vaikuttaa merkittävästi vesistön tilaan. Valuma-aluekohtaisilla kuormitus- ja toimenpidetarkasteluilla selvitetään kuormitustekijöitä ja mahdollisia toimenpiteitä kuormituksen pienentämiseksi. Lempäälässä säännöllisesti tehtävä vesistötarkkailu perustuu suunnitelmaan, jota päivitetään seuraavan kerran vuonna 2025.

Hulevesin hallinnan huomioiminen suunnitteluvaiheessa ja rakentamisessa pienentää kustannuksia, kun ne käsitellään syntypaikalla. Luontopohjaisten hulevesiratkaisujen avulla lisätään luontoelementtejä rakennettuun ympäristöön ja edistetään luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Luontopohjoisilla hulevesiratkaisuilla tarkoitetaan kosteikkoja sekä kasvipeitteisiä viherpainanteita, jotka viivyttävät ja suodattavat hulevesiä.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
3.2.1 Laaditaan valuma-aluekohtaisia kuormitus- ja toimenpidetarkasteluja	Tarkastelut	YSU
3.2.2 Päivitetään vesistötarkkailusuunnitelma	Suunnitelma	YSU
3.2.3 Huomioidaan hulevesien hallinta maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa	Hulevesiselvitysten huomioiminen kaavoissa	MKS-INF (YSU, LV)
3.2.4 Kehitetään luontopohjaisia hulevesiratkaisuja	Toteutuneet ratkaisut	INF (LV)

Tavoite 4. Kuntalaisten luontosuhteen tukeminen

Luontosuhteella tarkoitetaan arvoja, asenteita ja käyttäytymistä, joita yksilöllä on luontoa kohtaan. Luontosuhteen vahvistuminen on jatkuva prosessi, jonka säilyminen edellyttää kosketuspintaa luonnon kanssa läpi elämän. Kunnioittavan luontosuhteen taustalla on usein omakohtaiset positiiviset luontokokemukset. Luonnosta välittävät ja siihen yhteyttä tuntevat ihmiset tekevät todennäköisemmin kestäviä ja luonnon monimuotoisuutta tukevia valintoja elämässään. Monimuotoisella luonnolla on positiivisia vaikutuksia ihmisten terveyteen ja varhaiset luontokokemukset tai niiden puute voivat määrittää yksilön terveys- ja hyvinvointikäsitteitä myöhemmässä elämässä. Tärkeä keino luontosuhteen vahvistamiseen ovat yhdessä koetut luontoelämykset, jotka lisäävät myös yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

4.1 Luontokasvatus vahvistaa luontosuhdetta

Luontosuhteen muodostumisen mahdollistava vuorovaikutus luonnon kanssa tapahtuu parhaiten monipuolisessa ja virikkeellisessä ympäristössä. Päiväkotien ja koulujen lähiluontokohteet kartoitetaan yhteistyössä käyttäjien kanssa ja niiden säilyminen varmistetaan. Luonnon monimuotoisuuden huomioimista kunnan nuorisotoiminnassa vahvistetaan kehittämällä nuorisopalveluiden ja ympäristönsuojelun yhteistyötä. Kuntalaisille järjestetään yhteisiä luontoelämyksiä erilaisten tapahtumien, kuten luontoretkien tai -iltojen, merkeissä. Tapahtumia toteutetaan yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Luonnon monimuotoisuuden huomioimisen valtavirtaistaminen osaksi kunnan toimintaa edellyttää, että sen merkitys ja oman toiminnan vaikutukset on tunnustettu. Kuntaorganisaatioissa tietoisuutta lisätään henkilöstöä kouluttamalla sekä hyviä käytäntöjä jakamalla. Yksiköille järjestetään tarvittaessa koulutuksia ja välitetään tietoa muusta koulutustarjonnasta. Hyviä käytäntöjä jaetaan esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja opetuspalveluissa Vihreä lippu -ympäristösertifikaatin omaavien päiväkotien ja koulun osalta.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
4.1.1 Kartoitetaan ja turvataan päiväkotien ja koulujen lähiluontokohteet	Lähiluontokohteet (kpl)	YSU (INF, MKS, OPE, VAK, RATI)
4.1.2 Vahvistetaan luonnon monimuotoisuuden huomioimista kunnan nuorisotoiminnassa	Viestintätoimet/ tapahtumat (kpl)	NUP (YSU)
4.1.3 Tuetaan kuntalaisten luontosuhdetta luontoteemaisia tapahtumia järjestämällä	Tapahtumat (kpl)	YSU (YP)
4.1.4 Lisätään kuntaorganisaation sisällä tietoisuutta luonnon monimuotoisuudesta ja sen merkityksestä	Viestintätoimet/ tapahtumat (kpl)	kaikki

4.2 Luontotyötä tehdään yhdessä

Vaikuttava luontotyö vaatii yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Kuntaorganisaation sisällä tarvitaan sujuvaa yhteistyötä eri yksiköiden ja palvelualueiden välillä, mitä edistää luontotyötä ohjaava poikkihallinnollinen työryhmä. Sidoryhmien sitouttamista vapaaehtoiseen luontotyöhön vahvistetaan kehittämällä yhteistyötä paikallisten yhdistysten ja yritysten kanssa.

Kuntalaiset ovat tärkeä voimavara luontotyön toteuttamisessa. Kansalaishavainnointia edistetään kohdennetuilla kampanjoilla. Kuntalaisten hyvinvointia, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävää toimintaa tuetaan yhteisöavustuksilla. Omaehtoisiin luontotekoihin, kuten pienimuotoisiin vesistökuunnostuksiin, voi hakea avustusta "muut hyvinvointia ja osallisuutta edistävät toiminta- ja kohdeavustukset" -avustuslajista. Luonnonhoitotalkoot, kuten vieraslajitalkoot tai siivouskampanjat, ovat konkreettinen keino kuntalaisten osallistamiseen.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
4.2.1 Kunnan luontotyötä ohjaa poikkihallinnollinen työryhmä	Kokoukset (kpl)	ENI-työryhmä
4.2.2 Kehitetään yhteistyötä yhdistysten ja muiden sidosryhmien kanssa	Viestintätoimet/ tapahtumat (kpl)	YSU
4.2.3 Tuetaan yhdistysten omaehtoisia luontotekoja	Luontoteot (kpl)	YP
4.2.4 Vahvistetaan kansalaishavainnointiin perustuvaa tiedonkeräämistä	Viestintätoimet/ tapahtumat (kpl)	YSU
4.2.5 Mahdollistetaan kuntalaisten osallistuminen luonnon hoitoon järjestämällä talkoita	Talkoot (kpl)	YSU (INF)

4.3 Virkistysalueet ylläpitävät luontosuhdetta

Luonto ja luonnossa liikkuminen vaikuttavat ihmisten psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Hyväkuntoiset ja helposti saavutettavat virkistysalueet houkuttelevat liikkumaan, joten ne tulee nähdä ennen kaikkea investointina kuntalaisten hyvinvointiin. Samalla suojataan herkkää luontoa ohjaamalla kulkua muun muassa kestävöintien avulla. Lempäälän kunta ylläpitää Birgitan polun monipuolista retkeilyreittiä taukopaikkoineen. Alueiden käyttöpainetta tasataan jakamalla tietoa Lempäälän virkistyskäyttökohteista.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
4.3.1 Ehkäistään virkistyskäytöstä aiheutuvia häiriöitä luonnonsuojelualueilla	Ylläpitotoimet (kpl)	LIP
4.3.2 Jaetaan tietoa Lempäälän virkistyskäyttökohteista	Viestintätoimet (kpl)	LIP

4.4 Luontoviestintä on monipuolista

Ajantasainen ja saavutettava viestintä tukee luonnon monimuotoisuuden edistämistä ja luontotyön valtavirtaistamista. Sen avulla tehdään luontotekoja näkyviksi ja osallistetaan kuntalaisia. Luontoviestintää kehitetään energia- ja ilmastoviestinnän rinnalla. Merkittävimmät luontoteot kootaan vuosittain yhteen ja julkaistaan verkkosivuilla. Kiinnostavimmat luontoteot viedään Luontoloikka -verkkopalveluun.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
4.4.1 Kehitetään luontoviestintää yhdessä energia- ja ilmastoviestinnän kanssa	Vuosikello	ENI-työryhmä

Tavoite 5. Luontotiedon hallinnan kehittäminen

Luontotieto on luonnosta ja luontoarvoista kerättyä ja saatavilla olevaa tietoa. Kunnan tuottamaa luontotietoa ovat esimerkiksi kaavoituksen yhteydessä tilatut luontoselvitykset, omat inventoinnit ja vieraslajien torjuntatoimet. Muuta hyödynnettävissä olevaa luontotietoa ylläpitävät muun muassa Suomen Lajitietokeskus, Suomen ympäristökeskus ja Metsäkeskus. Luontotiedon hallintaa kehittämällä voidaan sekä parantaa sen saatavuutta että lisätä sen hyödyntämistä.

5.1 Päätöksenteon tukena oleva luontotieto on ajantasaista

Luonnon tilasta ja luontoarvoista tarvitaan ajantasaista tietoa, jotta luonnon monimuotoisuus voidaan huomioida kunnan toiminnassa. Luonnon tilan seurantaan kuuluu uhanalaisen lajiston seuranta, jota tehdään erillisen suunnitelman mukaisesti. Se voi sisältää sekä yksittäisten lajihavaintojen säännöllistä tarkkailua tai tietyn alueen tai lajin laajempia selvityksiä. Lempäälän kunnan tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä eli tuottaa vain sen verran päästöjä, mitä ilmakehästä pystytään sitomaan. Tämän mittaamiseksi tarvitaan tietoa kunnan maa-alueilla kasvillisuuteen ja maaperään sitoutuneen hiilen määrästä.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
5.1.1 Selvitetään ja seurataan tunnettujen uhanalaisten lajien esiintymiä kunnan kiinteistöillä	Suunnitelma	YSU
5.1.2 Kartoitetaan kynäjalavien esiintymät	Kartoitus	YSU
5.1.3 Laaditaan selvitys hiilinieluista	Selvitys	ENI-työryhmä

5.2 Luontotieto on saatavilla

Luontotiedon jakaminen tukee kokonaisvaltaisesti luonnon monimuotoisuuden edistämistä. Luontotiedon hyödyntäminen kuntatyössä edellyttää, että tieto on sitä tarvitsevien saatavilla ja hyödynnettävissä. Kunnan ja sidosryhmien, kuten muiden viranomaisten ja asiantuntijaorganisaatioiden, välillä tulee olla riittävää tiedonvaihtoa. Luonnonsuojelulaissa (9/2023) säädetään kunnan velvollisuudesta toimittaa omassa toiminnassa syntyviä luonnon monimuotoisuutta ja siihen vaikuttavia toimintoja koskevia tietoja luonnonsuojelun tietojärjestelmään. Luontoselvitysten hyödynnettävyyttä parannetaan kehittämällä ohje yhtenäiseen tilaamiseen ja tallentamiseen. Luonnon tilan seurannassa hyödynnetään monimuotoisuusindikaattoreita, joista viestitään samoin kuin kestävän kehityksen ekologisista mittareista. Arvokkaat luontokohteet julkaisu päivitetään helposti ylläpidettävään muotoon.

Toimenpide	Mittari	Vastuu/(yhteistyö)tahot
5.2.1 Kehitetään luontotiedon saatavuutta kuntaorganisaatiossa	Toimenpiteet (kpl)	YSU (TMP)
5.2.2 Kehitetään kunnan tuottaman luontotiedon jakamista luonnonsuojelun tietojärjestelmään	Toimenpiteet (kpl)	YSU (TMP)
5.2.3 Luodaan ohje luontoselvitysten yhtenäiseen tilaamiseen ja tallentamiseen paikkatietojärjestelmiin	Ohje	MKS (YSU)
5.2.4 Hyödynnetään monimuotoisuusindikaattoreita luonnon tilan seurannassa ja raportoinnissa	Raportointi	YSU (ENI-työryhmä)
5.2.5 Päivitetään ja ylläpidetään Lempäälän arvokkaat luontokohteet -julkaisua	Päivitykset (kpl)	YSU